

Fog 10/11

A. Kajantie

Vaihtovirkailijana Sveriges Riksbank'issa

loka - marraskuussa 1954

Vaihtovirkailijana Sveriges Riksbank'issa
loka-marraskuussa 1954.

"Tutustuttuani kaikkiin pohjoismaisiin keskuspankeihin, täytyy minun sanoa, että Suomen Pankissa ovat työmenetelmät ja -välineet kaikkein nykyaikaisimmat, eikä Suomen Pankin edustajalla ole tässä suhteessa täällä mitään uutta oppimista" sanoi Riksbankin henkilö- ja organisatio-osaston esimies, kamreeri Odin vastaamottotilaisuudessa meille vaihtovirkailijoille pitämässään tervetulijaispuheessa. Tässä hän kuitenkin kaikessa ystävällisyydessään lankei pinnallisuuden syntiin. Kullakin pankilla, varsinkin keskuspankeilla, on oma historiallinen kehityksensä. Ne toimivat erilaisissa olosuhteissa ja vain teoriassa niillä on täysin samanlaiset tehtävät. Se mikä on hyvää yhdessä systeemissä, ei ole välttämättä edullista toisessa. Kysymys on vain siitä, osataanko tehdä juuri sopiva sekoitus uudesta ja vanhasta. Niinpä tutustuessani laaditun ohjelman mukaan Sveriges Riksbank'im eri osastoihin tuntui todellakin siltä, että meidän näkökulmastamme katsottuna paljon vanhanaikaista oli havaittavissa, mutta myös paljon seurattavaksi esimerkiksi kelpaavaa, varsinkin sellaisilla osastoilla, jotka kiinnostivat nykyistä pankin johtoa.

Kun keskuspankin toimintaa ei voi kunnolla ymmärtää, ellei tunne maan taloudellisia pulmia, koetin parhaani mukaan tutustua lehdistön ja aikakausikirjallisuuden avulla Ruotsin talouselämään ja sen piirissä tapahtuvaan vilkkaaseen ajatustenvaihtoon. Myös useimmat vanhemmat pankin virkailijat tuntuivat harrastavan, päinvastoin kuin meillä, taloudellisia kysymyksiä ja keskustelivat niistä mielellään. Näin ollen koetankin seuraavassa selostukses-

sani esittää perusteellisemmin Sveriges Riksbank'in toimintaa, sitkeätä kamppailua, talouselämän ohjaamiseksi sen oikeana pitämään suuntaan ja jättää vähemmälle teknillisten seikkojen esittelyn.

Pitimet on pantu pitävät....

Maaailman vanhin setelipankki, Sveriges Riksbank, on hyvin läheisesti sidottu Ruotsin valtiopäiviin, joiden takuulla se hallitusmuodon 72 §:n mukaan toimii. Kumpikin kamari valitsee 24 valitsijamiestä, jotka valitsevat 6 pankkivaltuusmiestä ja heidän varamiehensä. Seitsemännen, joka toimii pankkivaltuusmiesten puheenjohtajana, valitsee kuningas. Kaikki valitaan 3 vuodeksi kerrallaan.

Pankkivaltuusmiehet valitsevat keskuudestaan Riksbankin pääjohtajan ja tämän sijaisen. Viimemainittu voidaan valita myös pankkivaltuusmiesten ulkopuolelta, jolloin hän saa pankkivaltuusmiehen oikeudet ja velvollisuudet toimiessaan pääjohtajan sijaisena.

Pankkivaltuusmiehet valitsevat keskuudestaan pankin johtokuntaan vakinaisen edustajan (deputerad) vuodeksi kerrallaan. Hänen tehtävänsä on olla läsnä päivittäin johtokunnan kokouksissa, mistä syystä häntä kansanomaisesti kutsutaan "politrukiksi". Eikä tämä kylliksi. Muista pankkivaltuusmiehistä on vielä yksi vuorollaan "päivystäjä", (jourhavande) ollen mukana johtokunnan kokouksissa.

Pankkivaltuusmiehet vastaavat tavallaan liikepankin hallitusta. Heillä on kokous säännöllisesti joka toinen viikko, tarvittaessa useamminkin.

Juoksevia asioita hoitaa pankin johtokunta, jonka muodostavat pankin pääjohtaja, hänen varamiehensä, edustaja-valtuus-

mies (deputerad), päivystävä pankkivaltuusmies ja se varsinainen pankinjohtaja, jonka alaan kuuluvasta asiasta on kysymys.

Pankinjohtajia on nykyisin kolme, joiden lisäksi kaksi "bankokommissarieta" toimii johtajien sijaisina.

Kun pankkivaltuusmiehet valitaan valtiopäiväin poliittisten voimasuhteiden mukaan, on vaikeata kuvitella, miten Sveriges Riksbank yleensä voi itsenäisesti toimia. Vaikeimmassa asemassa lienee pääjohtaja, jonka yhdellä kertaa pitäisi palvella peräti kolmea herraa: itsenäisesti palvella setelipankkia ja pitää huolta mm. rahanarvon säilymisestä, pankkivaltuusmiehenä noudattaa valtiopäiväin ohjeita ja käytännössä vielä noudattaa hallituksenkin, so. valtiovarainministerin toivomuksia.

Meillä Suomessa sanotaan: "Suomen Pankki esittää sitä ja sitä" tai "Suomen Pankki on päättänyt....." Ruotsissa miltei aina "Pankkivaltuusmiehet esittävät...." tai "pankkivaltuusmiehet ovat päättäneet...", "pankkivaltuusmiehet ovat kirjoittaneet rahalaitoksille...."

Ei Riksbankin johtokunta (eivätkä pankkivaltuusmiehetkään) voi tehdä päätöstä edes suuremmista rakennuskorjauksista. Niihin on saatava valtiopäiväin lupa. Pankkivaltuusmiehet nimittävät pankin virkailijatkin.

Riksbankin asemaa heikentää myös Sveriges Kreditbank'in perustaminen, sillä Riksbankin johtokunta ei vastoin silloisen pääjohtajan odotuksia saanutkaan mainittavaa sananvaltaa tässä valtion liikepankissa. Kun se on pakotettu kilpailemaan muiden liikepankkien kanssa, eivät sen luotonantosuunnitelmat käy yksin Riksbankin johtokunnan suunnitelmien kanssa. Sosialidemokraatit ovat niinikään ottaneet sen lempilapsekseen ja heidän tunteensa Riks-

bankia kohtaan ovat vastaavasti viilentyneet.

Valtiopäiväin ja hallituksen haluttomuudesta ja epäluuloisuudesta antaa Riksbankille käytettäväksi vahvoja aseita, on esimerkkinä valuuttasäännöstelyn alkaminen sodan syttyessä. Perustettiin erikoinen virasto, valutakontoret, jonka virkailijat olivat valtion virkailijain asemessa, saaden mm. palkkansa tulo- ja menoarvion puitteissa. Käytännölliset henkilöasiat kuitenkin hoidettiin, mm. palkat laskettiin, lomiat järjestettiin jne. Riksbankissa. Oikeaoppisena keskuspankkina ei Riksbankilla edes ollut ulkomaisista maksusuhteista ja -tavoista perilläolevaa henkilökuntaakaan, joten se oli lainattava liikepankeista. Kun viimeksimainittujen mielenkiinto Valutakontoret'ia kohtaan valuuttasäännöstelyn helpotuttua väheni, vetivät ne omia miehiään pois, joten vähitellen on Riksbankin virkailijoita sijoitettu heidän tilalleen "komennukselle" ja tarkoitus on täten "muiluttaa" huomaamatta Valutakontoret Riksbankin osastoksi, mikäli se ei tule sitä ennen tarpeettomaksi.

Täydellisyyden vuoksi mainittakoon, että pankkivaltuusmiehet ovat tekemisistään tilivelvollisia valtiopäiväin pankkivaliokunnalle, joka vahvistaa mm. Riksbankin ohjesäännön. Valtiopäivät eivät enää valitse vuositilintarkastajia Riksbankille, vaan johtokunnan pöytäkirjat ja pankkivaltuusmiesten kertomus lähetetään luettaviksi valtion tilintarkastajille.

Laki, jota on luettava rivien välistä.....

Kun vertaa lakia Sveriges Riksbank'ista Suomen Pankin ohjesääntöön, kiinnittää heti huomiota se, ettei ensimmäinnettä ollenkaan sisällä selvää määräystä vastuusta maan rahamarvosta eikä edes huolenpidosta maksuvälimeistä, jotka tärkeät seikat mainitaan 1.§:ssä

Suomen Pankin ohjesäännössä.

Laki Sveriges Riksbank'ista sisältää 1.§:ssä sen tärkeän ilmoituksen, että pankki toimii valtiopäiväim takuulla, mikä varmaan on omiaan suuresti lujittamaan kunnon ruotsalaisten luottamusta setelipankkiinsa. Seuraavassa §:ssä annetaan pankille yksinoikeus valmistaa seteleitä ja oikeus harjoittaa pankkiliikettä, tehdä painatustöitä setelipainossaan ja valmistaa paperia paperitehtaassaan.

Sen jälkeen määrätään pankin kantarahaston suuruudeksi 50 milj.kr. ja vararahaston suuruudeksi 20 milj.kr. Voiton käytöstä määräävät valtiopäivät. (Suluissa mainittakoon, että aivan viime vuosina on Riksbankin johtokunta onnistunut, kukaties meikäläisen mallin mukaan, "varaamaan" osan voitosta (v.1953 65 milj.kr. pankille, 15 milj.kr. valtiolle) "kursdifferenskontolle", jolla nyt on n.300 milj.kr.).

Lain 6 - 11 §§:t sisältävät määräykset pankin setelinannosta ja sen katteesta. Katteesta annetut määräykset on setelistön vuosi vuodelta kasvaessa, jouduttu joka vuosi uudistamaan erikoislaililla, joka esim. ajalla 1.7.54 - 30.6.55 oikeuttaa pankin päättämään liikkeeseen seteleitä korkeintaan 5500 milj.kr. + 700 milj.kr. hätätilassa kuninkaan luvalla. Erikoiskomitea on pari kolme vuotta miettinyt keinoja sellaisten katemääräysten keksimiseksi, joita ei joka vuosi tarvitsisi muuttaa. Kysymys on tietenkin myös siitä, miten saadaan setelistön ainakin 15 vuotta kestänyt nousu pysähtymään.

Laki Sveriges Riksbank'ista oikeuttaa edelleen pankin ostamaan ja myymään kultaa, hopeata ja ulkomaan valuuttoja sekä ottamaan ja myöntämään ulkomaista luottoa.

Samoin se oikeuttaa pankin ostamaan ja myymään ulkomaisia

ja kotimaisia valtion ja yksityisiä obligatioita ja muita valtion papereita. Anto- ja ottolainaus sallitaan ja ottolainauksesta voidaan eräissä tapauksissa maksaa korkoakin. Riksbank on velvollinen ottamaan vastaan ja suorittamaan maksuja valtion lukuun sekä myymään postivekseleitä ja vaihtamaan metalli- ja setelirahaa.

Pankki on oikeutettu ottamaan säilytettäväksi ja hoidettavaksi kultaa ja hopeata, obligatioita ja osakkeita sekä muita arvopapereita.

Määrätyissä tapauksissa pankki on niimikään oikeutettu hankkimaan kiinteistöjä, jotka on tilaisuuden tullen myytävä, ellei niitä tarvita pankkiliikkeen harjoittamiseen.

Laki sisältää vielä määräykset pankin tilasta ja tilinpäätöksestä ja sen julkaisemisesta.

Lain viimeisessä kappaleessa on määräykset pankin hoidosta ja hallinnosta. Tässä yhteydessä puhutaan vain pankkivaltuusmiesten oikeuksista ja velvollisuuksista, ei sanaakaan pankin johtajista. "Riksbanken förvaltas av sju fullmäktige, vilka jämte suppleanter utses på sätt i § 72 i regeringsformen samt §§ 70 och 71 i riksdagsordningen stadgas" sanotaan §:ssä 28.

Lain veroisena on säädetty myös Riksbankin ohjesääntö, joka sisältää suurin piirtein samat asiat kuin Suomen Pankin ohjesääntö (lain veroinen), pankkivaltuusmiesten johtosääntö (eduskunnan vahvistama) sekä Suomen Pankin johtosääntö (pankkivaltuusmiesten vahvistama) yhteensä sekä lisäksi kaikenlaisiin käytännön pikkuseikkoihinkin meneviä määräyksiä. 17 §:ssä ilmoitetaan pankin johtokunnan alussamainittu kokoonpano. Kuvaavaa on saman §:n 1.momentti, joka kuuluu

"Fullmäktige äga uppdraga åt en direktion att enligt

fullmäktiges bestämmande förbereda ärenden, som skola handläggas av fullmäktige, tillse utförandet av fullmäktiges beslut, utöva tillsyn över göromålen inom banken, verkställa köp och försäljning av utländska valutor, pröva utlåningsärenden samt handhava den löpande förvaltningen i övrigt".

Myös Riksbankin setelipaino ja paperitehdas, joilla on yhteinen hallinto, ovat suoraan pankkivaltuusmiesten alaiset.

Mitä tulee pankkivaltuusmiesten kykyjen ja taitojen hyväksikäyttöön, ollaan meillä paljon jäljellä Ruotsista.

Muuten niin perusteellisessa Riksbankin ohjesäännössäkään ei ole puhuttu mitään pankin velvollisuudesta vastata rahanarvon säilymisestä tai sellaisista muotiasioista kuin raha-, valuutta-, luotto ja korkopolitiikan hoidosta.

Lieneekö tämä tahallista huomaamattomuutta? Onko tarkoitus, että Riksbankin johtokunta vain pitäisi huolen rahan teosta ja sen jakelusta, lainamannosta varmoja vakuuksia vastaan yms. pankkitehtävistä? Kaikki johdatus ja viisaus lankeaisi korkeammalta taholta pankkivaltuusmiesten välityksellä tai suoraan ilman heitä.

Lakia ja ohjesääntöä on kuitenkin totuttu lukemaan rivien välistä, niin että Riksbankin päätehtäviksi katsotaan käytännössä vastuu rahanarvosta, siis raha- ja valuuttapolitiikka sekä huolenpito maksuvälineistä, kuten jokaiselle setelipankille kuuluukin.

Sidottu Sveriges Riksbank hoitaa raha- ja valuuttapolitiikkaa -.

1. Taloudellisia ja poliittisia realiteetteja.

Kustannustason nousun jarruttaminen on rahanarvon säilyttämisestä vastaavien valtiovallan sekä talouselämän edustajien päätehtävä Ruotsissa - niinkuin kaikkialla muuallakin maailmassa. Täs-

tä on seurauksena se, että halvan rahan politiikka on talouspoliittinen realiteetti, ainakin hallitustahon mielestä. Koron nousu ei saa päästä lisäämään kustannuksia, ei varsinkaan rakennuskustannuksia ja siten vuokria. Tästä tuntuvat kaikki olevan yksimielisiä. Sen sijaan esim. palkkatason aiheettoman nousun vastustaminen on jo paljon arkaluontoisempi asia. Poliittiset realiteetit panevat ta- loudelliset realiteetit oikeaan järjestykseen.

Järjestys ei ole sama Riksbankista ja hallituksesta käsin katsoen. Hallitus on vahvempi ja sillä on oikeus nimittää mm. maaherroja hankaliksi käyneistä pääjohtajista, jolleivät nämä halua jättäytyä vallan "leivättömiksi".

2. Kassareservit.

Jo ennen Korean noususuhdanteen aikaa v.1951 tuli Ruot- sissa esille kysymys liian ostovoiman sitomisesta ja luotomannon oh- jauksesta, - ilmeisesti sellaiset kysymykset, jotka aina ja ikui- sesti ovat setelipankin ohjelmassa niin kauan kuin palkanmalttijat tai heidän edustajansa ovat määräämässä yhteiskunnassa. Riksbankiin talletettuja suhdannepidätyksiä koskevan lain lisäksi (laki 23.4.1948) oli voimassa myös laki pankkien kassareservimääräyksistä (laki 3.6.1949), jonka mukaan pankin kassareservi, joksi lasketaan mm. tilisaatavat Riksbankista ja valtion vekseleihin ja obligatioihin sijoitetut varat yhdessä pankin kassavarojen kanssa tuli olla kor- keintaan 50% pankin sitoumuksista (takuita ja säästökassatilejä lu- kuunottamatta). Tämä laki korvattiin v.1952 eräälaisella gentle- mannisopimuksella, jossa pankit lupasivat rajoittaa luotonantiaan (vähennys 0,3 mrd.kr. v.1952) ja siten lisätä likvidisiä varojaan (lisäys 0,2 mrd.kr. v.1952). V.1953 lisääntyivät likvidiset varat

1,2 mrd.kr., mutta ottolaimauksen suuren kasvun takia luotonanto yleisölle saattoi lisääntyä yli 0,2 mrd.kr., josta puolet ~~antoluo-~~toja. Vasta vuoden 1953 päättyessä saattoivat, paria lukuunottamatta, kaikki pankit saavuttaa Riksbankin kanssa sovitut likvidisyysrajat, jotka vaihtelivat eri rahalaitoksilla, mutta keskimäärin tekivät 38% sitoumuksista.

Kun luotonantoa piti rajoittaa, tuli tietysti eteen kysymys, mitä luottoja oli rajoitettava ja mitä suosittava. Kunnat joutuivat ensinnä vaikeuksiin 1952 ja 1953, mutta varsinkin vakuutusyhtiöiden (joiden varat ovat 10-11 mrd.kr.) väliintulolla saatiin kuntien lainojen tarve tyydytettyä.

Hallitus ja myös Riksbank pitivät tärkeänä, että rakennusalan luoton tarve saataisiin ennen kaikkea hoidettua. Rahalaitosten kanssa tehtyjen sopimusten mukaan piti liikepankkien ensiksi hoitaa rakennusajan luotot, jotka sitten rakennusten valmistuttua siirrettäisiin säästöpankkeihin ja vakuutusyhtiöihin. Alku kävi hyvin, mutta kun luottoja v.1954 piti siirtää, ei siitä enää tullutkaan mitään, varsinkin syksypuolella valtiom 4% obl.lainan imettyä kaikki liikenevät varat. Myös teollisuuslainat olivat edullisempia vakuutusyhtiöille kuin 3 $\frac{1}{2}$ % rakennusluotot. Liikepankitkin olisivat mieluummin huolehtineet liikeluotoista.

Kun Riksbank (so. pankkivaltuusmiehet) v.1953 päättyessä yritti saada uudistetuksi rahalaitosten kanssa luoton säännöstelyä ja korkojen differentiointia koskevat sopimukset, ei siitä enää tullutkaan mitään. Varsinkin vakuutuslaitokset olivat vastahakoisia. Yhdistykset lupasivat kylläkin suositella jäsenilleen Riksbankin ehdotusten noudattamista periaatteessa, mutta allekirjoittaa ei enää haluttu. Niinpä pankkivaltuusmiesten täytyi v.1954 alussa pyytää ta-

kaisin rahalaitoksilta varsin kohteliaat kirjeensä ja tyytyä pelkkiin periaatteellisiin vakuutuksiin.

Kassareservilaki on nyt sellainen mörkö, jolla pankkeja peloitellaan tarpeen tullen. Viime kesäkuussa valtiopäivät vahvistivat sen olemaan voimassa kesäkuun loppuun v.1955. Tarvitaan vain kuninkaallisen majesteetin määräys sen soveltamisesta.

Osoitukseksi liikepankkien hyvästä likviditeetistä mainittakoon, että otto- ja antolainauksen välinen ero oli syyskuun loppussa 1954 2.186 milj.kr., josta kuitenkin tämän vuoden tammi-syyskuussa oli kertynyt vain 134 milj.kr.

3. Korkojen differentioiminen ja jäädyttäminen.

Rahalaitosten kanssa tehtyyn gentlemannisopimukseen kuului myös korkojen hajotus siten, että suositeltaviin tarkoituksiin (rakennustyöt, kunnat, valtio) saataisiin halvemalla korolla lainoja kuin vähemmän suositeltaviin (esim. autoluotot). Ymmärtää hyvin jonkin pankinjohtajan tunteet, kun hän saa hyvän palkan pahasta ja huonon hyvästä työstä. Pankithan toimivat liikeperiaatteen mukaan. Niinpä joutuivatkin kunnat ensiksi hätää kärsimään. Jotta nämä saisivat luottoa, täytyi teollisuus- ja voimalaitosten yms. luottojen korkoa alentaa. Tästä alkoivat neuvotteluvaikeudet. Myös ne, joiden pitäisi saada lainaa halvemalla korolla, ovat tyytymättömiä, koska rahaa ei tunnu heille riittävän. Tyytyväisiä ovat vain autoluottojen saajat, joille prosentti - parin korkoero ei merkitse mitään. Autoluottoja sanottiin v.1953 olleen n. 300 milj.kruunua. Autoa ostettaessa on yleensä 40 % maksettava käteisellä ja 60 % 6 kk:n luotolla, joten nämä luotot ovat verraten lyhytaikaisia.

Kun Örebrossa ollessamme tiedustelin sikäläiseltä Riksbankin komttorin johtajalta, joka erinomaisesti tuntee paikkakunnan asiat, miten korkojen differentiointi on siellä sujunut, kertoi hän eräänkin liikepankin myöntäneen neljälle asiakkaalleen luottoa 3% korolla. Yksi vika vain on asiassa: kaikki nämä asiakkaat ovat niin varakkaita, ettei niiden tarvitse juuri ollenkaan käyttää luottoaan. Tulihan periaatteessa noudatettua Riksbankin toivomuksia.

4. Inflatiota nujerretaan tekemällä korkoja liukuviksi.

Syksyllä 1954 ryhdyttiin Ruotsissa oikein väellä ja voimalla nujertamaan esiin putkahtanutta inflatiovaaraa. Näkyvimpänä ja eniten huomiota herättävänä tekona oli valtion uuden 4 % obligatiolainan liikkeelle lasku lokakuun puolivälissä - teko, joka tuntuu pahasti sotkeneen mm. korkojen differentiointisuunnitelmat.

Vielä v.1953 lopulla odotettiin esim. liike-elämän taholta taloudellisen tilanteen heikkenemistä Ruotsissa v.1954. Teollisuusliiton elokuussa 1953 suorittaman kiertokyselyn perusteella arvioitiin teollisuuden kome- ja rakennusinvestointien vähenevän seuraavan vuoden kuluessa keskimäärin 10%:lla. Vuotta myöhemmin suoritettu vastaava kiertokysely osoitti näiden investointien lisääntyneen 10 %:lla. Myös varastoinvestoinnit ovat saaneet osakseen samanlaisen täyskäännöksen. Syyt tähän ovat tunnetut ja samat kuin meillä. Niinpä sekä viennin että tuonnin arvioidaan nousevan v.1954 n. 10 %:lla v:sta 1953 volyymiltään. Vientihinnoissakin on hieman nousua. Kysyntä Ruotsissa kasvaa arviolta 5 %, johtuen palkkojen liukumisesta ja vielä entisestään parantuneesta työllisyydestä. Tekstiiliteollisuuskin on viimeisten tietojen mukaan parantanut asemaansa, onpa sen

työvoiman saantikin parantunut mm. naimisissa olevien naisten alkaessa hakeutua työhön entistä enemmän.

Vielä marraskuussa 1953 alennettiin diskonttokorko 3:sta $2\frac{3}{4}$ %:iin ja niinkin myöhään kuin toukokuussa 1954 luultiin korkojen laskevan. Esim. vakuutusyhtiöt sijoittivat silloin etukäteen kesän aikaiset tulonsa mm. valtion papereihin.

Vaikka elinkustannusindeksi oli pysynyt ennallaan, alettiin syksyn tullen ammattiliittojen taholta esittää palkankorotusvaatimuksia. Muuta ei tarvittukaan inflatiokeskustelum vauhtiin pääsemiseksi lehdistössä ja puhujakorokkeilta.

Syyskuussa päästettiin liikkeeseen valtiom $3\frac{1}{2}$ % obligatiolaina, jonka merkitseminen keskeytettiin 8.lokakuuta, kun sitä oli merkitty n. 255 milj.kr. Mm. vakuutuslaitokset olivat tehneet huomattavia sijoituksia näihin papereihin.

14.lokakuuta tekivät pankkivaltuusmiehet yhdessä riksgäldskontoret'in valtuutettujen kanssa päätöksen uuden 4 % 16 v:n valtiom obligatiolaiman liikkeeseen laskusta. Isyydestä tähän päätökseen näyttävät kiisteleväm alussa Riksbankin pääjohtaja, hallitus ja pankkivaltuusmiehet, jotka saavat voimansa valtiopäiviltä. Kiista vaimeni kuitenkin verrattain pian.

Lainan merkintä lopetettiin 26.10, jolloin oli merkitty kaikkiaan 672 milj.kr. Mm. vakuutusyhtiöt olivat ensi suuttumuksensa hälvettyä (olivat merkinneet $3\frac{1}{2}$ % lainaa) sijoittaneet jopa maaliskuun puoliväliin mennessä v.1955 kertyvät tulonsakin lainan merkintään.

Alussa vallitsi käsitys, että ainakin pitkäaikaisten luottojen korot tulisivat pysyvästi nousemaan ja siis obligatioiden ja osakkeiden pörssikurssit huomattavasti laskemaan.

Kiinteistönomistajain yhdistys riensi heti tekemään laskelmiaan rakennuskustannusten ja vuokratason noususta.

Finanssiministeri Sköld antoi tukistusta näille, huomauttaen herrojen olevan liian aikaisim liikkeellä, koska vuokrat on jäädytetty v.1955 syksyyn saakka.

Pankit esittivät suunnitelman otto- ja antolainauskorkojen korottamisesta, paria poikkeusta lukuunottamatta, $\frac{1}{2}$ %:lla.

Hallitus ja Riksbank hautasivat moisen ajatuksen. Alettiin jo yleisesti puhua, että koron korotus olikin tarkoitettu vain kertatapaukseksi, varotukseksi siitä, että valveilla ollaan.

Pitkän miettimisen jälkeen sallivat pankkivaltuusmiehet liikepankkien korottaa pitkäaikaisten kumtalottojen korkoa 0.1 %:lla 3.6:sta 3.7 %:iin.

Nyt on ankara pulma edessä, miten saadaan pääomia rakennustarkoituksiin $3\frac{1}{2}$ %:lla. Tätä korkoa ei voida korottaa. Valtio on kerännyt kaikki liikenevät rahat 4 % obligaatioillaan maaliskuuhun saakka. Rakennustyöt uhkaavat pysähtyä. Esim. Örebrossa paikalliset rakentajat tarvitsevat 12 milj.kr., jota pyydetään Riksbankilta, kum muut pankit eivät voi antaa. Niillä on edellisen vuoden rakennusajan luottoja jäätyneenä 10 milj.kr., jotka piti siirtää säästöpankkeihin ja vakuutuslaitoksiin, joilla ei nyt ole kiinnostusta eikä rahojakaan.

Pääomamarkkinoilla aiheutui siis huomattavia häiriöitä.

Lainan positiiviset finanssipoliittiset seuraamukset jäivät myös verraten vähäisiksi. Osakkeiden ja obligaatioiden pörssikurssit, jotka aluksi laskivat melkoisesti, ovat vähitellen kiivenneet takaisin ylöspäin vastaamaan n. 3.75 % efektiivistä tuottoa. Itse 4 % lainan merkitsijät havaitsivat ilokseen lainan kurssim kohonneen 102 - $102\frac{3}{4}$ %:iin.

Kun merkitsijät marraskuun puolivälissä maksoivat valtiolle merkintöjään n. 400 milj.kr., joutui valtio samalla lunastamaan pankeilta vekseleitään n. 2/3 tästä määrästä. Loppu meni syyskuussa Riksbankista otetun lyhytaikaisen luoton maksuum. Valtion vekseliluotot vaihtuivat siis pitempiaikaiseksi luotoksi. Rahapoliittinen vaikutus supistui lähinnä vain siihen, että jonkin verran yksityisten pankkitileillä olevia varoja sijoitettiin valtion papereihin ja niim vähennettiin yksityistä investointihalua.

Tärkein saavutus ja Riksbankin pääjohtajan henkilökohtainen voitto oli kuitenkin se, että pankkivaltuusmiehet kokouksessaan 14.10, jolloin yllämainitusta obligaatiolaimasta päätettiin, päättivät samalla, ettei Riksbank tästä lähtien enää ilman muuta lainoita valtion papereita, vaan harkitsee tapaus tapaukselta ja soveltaa parhaaksi katsomaansa korkokantaa. Aikaisemmin lainoitettiin ne ilman muuta 90 % määrään saakka, joten esim. vakuutusyhtiöt laimasivat Riksbankista halvemalla korolla ja antoivat edelleen lainaksi vaikkapa valtiolle kalliimmalla korolla.

Riksbank siis soveltaa käypiä korkoja antolainauksessaan, vaikka sen diskonttokorko on vain $2\frac{3}{4}$ %.

Lisäksi luotonantoa yksityisille ja liikepankeille on rajoitettu. Esim. haarakonttorit eivät saa antaa luottoja liikepankeille. Pääkonttorissa vekselien diskonttaus on Sveriges Kreditbank'in hyväksi lopetettu ja haarakonttoreissa diskonttataan vain vanhojen asiakkaiden vekseleitä. Luottoja annetaan etupäässä vain valtion pankin haltuun luovuttamista sosiaalisista rahastoista. V.1953 päättivät pankkivaltuusmiehet, ettei valtion vekseleitä oteta vastaan Riksbankissa suoraan Riksgäldskontoret'ista kuin aivan välttämättömissä tapauksissa.

Tähän kaikkeen on varmaankin päästy pankin pääjohtajien sitkeällä ponnistuksella v.1947 tienoilla harrastetuista valtion arvopaperien rahanarvolle turmiollisista tukioistoista lähtien.

Ruotsissa muuten tapahtuu kuukausien vaihteessa ja veronmaksun aikoihin suuria heittoa pankkien kassavaroissa. Tällöin nämä turvautuvat toisilta rahalaitoksilta saamiinsa lyhytaikaisiin lainoihin (dagslån), joiden korko vaihtelee 2-2½ %. Suositujia ovat myös valtion (lyhytaikaiset) vekselit, joita lainoittaa hätätilassa myös Sveriges Riksbank. Joskus jopa postikin lainaa pankeille. Vasta viime kädessä turvaudutaan Riksbankiin.

5. Jos on oksan ottajia niin on kuusen kaatajiakin - .

Ruotsin oloille on kuvaavaa, että siellä on hallituksen, valtiopäiväin ja Riksbankin lisäksi muita alempia verrattain aktiivisesti toimivia lautakuntia, yhdistyksiä yms. yhteisiä tai yksityisiä etuja ajamassa, joiden toimenpiteet käyvät usein ristiin. Pankki- ja vakuutuslaitosten yhdistysten ohella mainittakoon hintatarkkailulautakunta (PKN) ja kauppakollegio (kommerskollegium), jonka viimeainitun kanssa Riksbankin pääjohtaja joutui sanaharkkaam auto-luottojen ohjaamisesta.

PKN, jota Ruotsissa suunnitellaan pysyväiseksi, neuvottelee suoraan asianomaisten tuottajien ja välittäjien kanssa hinnoista ja niiden mahdollisesta alentamisesta. Sen suosituksesta esim. viime lokakuun 1 p:stä alkaen vapautettiin huomattava määrä \$-tuontia. Muu tuonti onkin käytännöllisesti katsoen vapaalistoilla. Tarkoitus on painaa ulkomaisten tuotteiden kilpailun avulla kotimarkkinateollisuuden hintoja alas, mikä esim. tekstiiliteollisuuden alalla on johtanut menekkikriisiin, joka nykyisin alkaa jo olla voitettu. Autojen tuon-

nin vapauttaminen on taas johtanut suoranaiseen villitykseen. Lisäksi PKN on neuvotellut erilaisten autojen tuottajien kanssa hintojen laskemiseksi pienentämällä välityspalkkioita. Niinpä lokakuun loppuun mennessä on tuotu jo n. 110000 autoa ja esim. Tukholmassa kuulema 60000 autoa saa autohallien puutteessa seisoa taivasalla talvellakin. Ruotsalaiset käyttävät autoihim, niiden huoltoon ja polttoaineisiin tänä vuonna arviolta 2.2 mrd. kruunua, kun esim. asuntoihin menee n. 2.8 mrd. kruunua.

Selvää on, että autovillitys ja sen suoranainen edistäminen ei voi olla Riksbankin raha- ja valuuttapolitiikan periaatteiden kanssa sopusoinnussa. Kuinka sanoikaan eräs ruotsalainen kenraali Helsingissä rationalisointikursseilla pitäessään esitelmää rationalisoinnista Ruotsissa: "Vi har i Sverige alltför många toppar". Tarkoittaen sillä, että Ruotsissa on aivan liian monta korkeata herraa ja johtokuntaa, joiden välillä on mahdotonta saada aikaan yhteistoimintaa.

Mahtaakohan yhteistoiminta talouspolitiikan alalla parantua, kun hallitus 1 p:stä elokuuta 1954 alkaen on perustanut yhteistoimintavaltuuskunnan harkitsemaan talouspolitiikkaa ja taloudellisten vakauttamistoimenpiteiden suunnittelulautakunnan. Samanaikaisesti perustettiin valtuuskunnalle ja lautakunnalle yhteinen selvitysneuvosto pitämään yllä kosketusta suhdannetutkimuslaitokseen ja elinkeinoelämän selvityslaitokseen. Tätä voisi jo sanoa yliorganisatioksi!

6. Valuuttapolitiikka.

Jos Riksbankilla onkin paljon vaikeuksia kotimaisen raha- ja pääomapolitiikan hoidossa, tuntuu valuuttapolitiikan hoito sujuvan paljon vaivattomammin, kiitos lähinnä rikkaan Ruotsin kehittyneen ja

monipuolisen vientiteollisuuden. Kauppataseessa tosin syntyi vuoden 9 ensimmäisen kuukauden aikana 0.7 mrd:n kruunun vajaus (vienti 5.9 mrd., tuonti 6.6 mrd.kr.), joka vuoden loppuun mennessä kasvaneeksi 1 mrd:ksi, mutta muut tulot, etupäässä laivarahdit, täyttivät suunnitteen vajauksen vaihtotaseessa. Lopputuloksena oli syyskuun loppuun mennessä Riksbankin kulta- ja valuuttareservissä 52 milj.kr. vähennys. Kun liikepankeissa samaan aikaan valuuttasaatavat lisääntyivät 15 milj.kr., vähentyi koko maan valuuttareservi 37 milj.kr., mikä on suhteellisesti katsoen varsin vähän (koko valuuttareservi on 2.6 mrd.kr.). Valuuttareservin laskussa² on sen sijaan tapahtunut huomattava parannus. Kun vuoden alussa kulta- ja dollarireservi oli n. 50 % koko valuuttareservistä, oli se syyskuun lopussa n. 70 %. EPU-valuutoissa tapahtui lähes 0.5 mrd.kruunun vähennys, joten Ruotsin EPU-saatava putosi 484 milj.kruunuun, jolloin on otettava huomioon lisäksi EPU-sopimuksen puitteissa koko aikana saatu kulta- ja ~~kr.~~-valuutta 334 milj.kr.

Kuten luonnollista, on Ruotsissakin keskuspankki tullut maan valuuttavarston omistajaksi ja valuuttojen tukkukauppiaksi. Sen tehtävänä on sijoittaa maan ulkomaiset saatavat edullisimmalla ja turvallisimmalla tavalla, kuitenkin siten, että ulkomaiset maksutehtävät voidaan kaikissa tilanteissa hoitaa. Nykyisin on pankin tapana sijoittaa saatavat lyhytaikaisesti valtioiden papereihin (ei kuitenkaan obligatioihin) tai korollisille tileille. Kulta säilytetään etupäässä ulkomailta tilisaatavina, kun hyvin muistetaan sodan aikaiset ja -jälkeiset tavattomat hankaluudet ja kustannukset kultaa ulkomaille vietäessä. Aikaisemmin voimassa ollut määräys, että ulkomailta olevaa kultaa saadaan laskea mukaan korkeintaan 15 % koko metallikassasta setelimannon katetta määrättäessä, on nykyisin poistettu, joten sekä kotimaassa että ulkomailta oleva kulta kokonaisu-

nessaan saadaam ottaa mukaan.

Pankin tilassa on kulta kirjattu kurssiin kr.2480:-/kg. Virallinen New York'in noteeraus on \$ 35.-/unssi, joka vastaa kr.5821:29/kg. Kultavarannon käyvän arvon ja kirjanpitoarvon välinen erotus kirjataan tilille "övervärde å guld" ja otetaan mukaan setelistön katetta määrättäessä, eroten siten meikäläisestä käytännöstä. Valuutat kirjataan ostokurssiin, ottaen mukaan ns. clearingtilit. Tilassa esiintyy mettoluku, jossa saatavista on vähennetty pois velat sekä myös ns. lorotilit. Ulkomaiset sijoitukset kirjataan tilassa erikseen.

Mainittakoon vielä, että laki Sveriges Riksbank'ista oikeuttaa pankin ottamaan ulkomaista lainaa sekä antamaan luottoa ulkomaiselle keskuspankille. Pankin myötävaikutuksella onkin Ruotsille otettu tänä vuonna kaksi 50 - 60 milj.Sfr:n lainaa Sveitsistä. Sattuma lienee ollut, että Norja samaan aikaan kuin toinen Sfr-laina syksyllä otettiin, otti samaa suuruusluokkaa olevan lainan Ruotsista.

Valuuttojen kursseilla, jotka liikepankit noteeraavat, sallii Riksbank pienen liikkuvuuden määrättyjen marginaalikulssien puitteissa. Marginaali on vahvistettu 0.75 % ylä- ja alapuolelle ko. valuutan pariteettikulssin. Vasta jos nämä marginaalikulssit ylitetään tai alitetaan, puuttuu Riksbank myymällä tai ostamalla ko. valuuttaa asiaan.

Myös valuuttojen vaihdettavuuteen on Riksbank pyrkinyt mahdollisuuksien mukaan. Tärkeimmät EPU-maista tekivät touku-kuussa 1953 sopimuksen, jonka mukaan maitten liikepankit saivat tehdä avista valuuttakauppoja sopimukseen liittyneiden maiden valuutoilla. Lokakuussa 1953 laajennettiin sopimusta siten, että

myös termimakaupat tulivat sallituiksi.

Keskustelun valuuttojen yleisestä vaihdettavuudesta sanottiin Ruotsissa olevan tällä haavaa poissa päiväjärjestyksestä eikä sitä mainittavasti käsitelty lehdistössäkään. Yleinen valuuttojen konvertibiliteettihan riippuu kokonaan punnan vaihdettavuudesta dollariin. Englanti tarvitsisi 10 mrd:n \$:n reservin uskaltaakseen sallia puntien vaihdon (on n.3 mrd.\$), mutta USA:n uudet protektionistiset tuulet vaikeuttavat vientiä sinne ja \$-reservin kartuttamista. Sisäpoliittisista syistä englantilaiset eivät voi sallia edes sitä puolittaista askelta, että aluksi vain ulkomaalaisten puntasaatavien omistajien sallittaisiin vaihtaa niitä vapaasti dollarisaataviin, jolloin Englanti saavuttaisi taas entisen asemansa maailman valuuttakaupan keskuksena. Täten on konvertibiliteettikysymys helpotuksesta huoaten haudattu Englannissa ainakin vuodeksi ja siten myös muissa EPU-maissa.

Valuuttapolitiikasta puheen ollen on syytä mainita, että Sveriges Riksbank'illa on pätevät edustajansa esim. OEEC-järjestössä Pariisissa ja Jälleenrakennuspankissa sekä IMF:ssä Washingtonissa. Kauppa- ja maksusopimusneuvotteluissa on pankilla myös aina edustaja ja sen "Utländsk förhandlingsavdelning'in" ryhmässä "Utrikessekretariatet" hankitaan ja muokataan tarpeelliset tilastot.

Lisää Riksbankin organisatiosta.

Kun edellä olen lähtenyt kuvailemaan Riksbankia ja sen toimintaa latvasta käsin, saanen vielä täydennykseksi esittää haja-huomioita sen alempien kerroksien organisatiosta liitteenä olevan organisatiokaavion perusteella.

Kaaviossa merkitsevät ympyrät osastoja, joiden esimiehenä on yleensä "bankokommissarie", joka on suoraan jonkin pankinjohtajan alainen.

I. Pankinjohtaja Ekengrénin alaisia ovat:

1. Administrativa avdelningen (Organisations- och personal-
(bankokommissarie Laurén) (kontoret
(johtokunnan varajäsen) (Intendenturkontoret
(Vaktkontoret
2. Bankexpeditionsavdelningen (Inlåningsexpeditionen
(Malmberg) (Kassaexpeditionen
(Depositaexpeditionen
(Sedelkontoret
3. Kontorscentralen (Avdelningskontoren
(Borggren) (Kontorscentralens expedition
(Utlåningsexpeditionen
(Bekföringscentralen
4. Utrednings- o. forsknings- (Direktionsexpeditionen
avdelningen (Statistiska gruppen
(ei esimiestä)

1. Administrativa avdelningen tuntuu järjestelyltään varsin luonnolliselta. Sen organisations- och personalkontoret vastaisi suunnilleen meillä ylikamreerinosastoa, koska se ottaa pankin virkailijat, järjestää lomat ja viransijaisuudet, maksattaa palkat ja eläkkeet, mistä kaikesta aiheutuu paljon työtä Riksbankin kovin monimutkaisten palkka-, eläke- ja ylenemissäntöjen takia. Mutta tämän lisäksi osasto huolehtii koko pankin virkailijoiden kouluutuksesta, jolle annetaan pankissa suuri arvo, mm. johtokunnan jäsenet seuraavat tarkasti harjoittelijoiden kehitystä. Lisäksi osasto huolehtii pankin organisatiotyöstä, lomakkeiden suunnittelusta ja yleisestä tiedotustoiminnasta sekä vaihtovirkailijoista. Sen sijaan osastolla ei ole mitään tekemistä kassojen eikä kirjanpidon kanssa, kuten meillä vastaavalla osastolla. Katsotaan, että pankkiperiaatteiden mukaista on pitää nämä pankkitoimet eri osastoilla ja eri henkilöiden käsissä.

Yleensä on Riksbankissa vaikeata saada mitään uudistuksia hyväksytyiksi, mikä johtunee pankkirakennuksen monisokkeloisuudesta-kin ja lukuisista "kapeista" osastoista enemmän tai vähemmän vanhoillisine esimiehineen. Niinpä sodan aikana teki organisatiokomitea pari vuotta työtä tuloksena paksu teos mullistavine ehdotuksineen. Kun asia meni pankkivaliokuntaan, saapui tämä pankkiin kyselymään ja tutustumaan tilanteeseen. Tällöin mm. kirjanpito-osaston esimies vastusti uudistusta, "koska pääkirjojen komea rivi särkyisi". Ottolainausosaston esimies vastusti rivirekisteriä (jota nyt ylpeinä näytellään), "koska se menee varmasti sekaisin". Tällaisia päteviä syitä kuultuaan pankkivaliokunta hylkäsi koko ehdotuksen. - Sinänsä hyvä lopputulos, sillä koko pankin perusteellinen uudistaminen yhdellä kertaa on toivoton tehtävä. On tehtävä ylimalkainen suunnitelma, jossa toisiinsa liittyvät pääperiaatteet lyödään kiinni ja sitten pala palalta suunnitellaan ja suoritetaan muutokset tehden korjauksia heti, kun siihen aihetta ilmaantuu. Pari, kolme miestä tarvitaan, eikä mitään komiteoita.

Intendenturkontoret hoitaa taloudenhoitoon kuuluvat tehtävät ja sen lisäksi pankin arkiston, joka on sangen arvokas, mutta sijoitettu kovin tulenarka paikkaan, pankkirakennuksen ullakolle.

2. Bankexpeditionsavdelning'iin kuuluisivat entisten lisäksi hyvällä syyllä myös muihin osastoihin yhdistetyt "utläningsexpedition" ja "utrikesexpedition", joka viimeainittu vastaa meidän maksuosastoamme.

"Inläningsexpeditionen" on viime vuosina kutistunut varsin pieneksi. Pankkien ja valtion shekkitilit sekä metsänmyyjien tileille tallettavat varat antavat nykyisin eniten työtä.

Kassatoimiston (Kassaexpeditionen) työ kiinnostaa suuresti vierailijaa erikoispiirteittensä takia. Ensinnäkään ei Riksbankin ohjesääntö sisällä mitään suoranaista velvoitusta pankille pitää huolta maksuvälineliikkeestä. Sillä on oikeus valmistaa määrätynlaisia seteleitä ja velvollisuus lunastaa niitä. Se, joka tarvitsee niitä, hakekoon jostain Riksbankin konttorista. Niinpä v. 1953 lopetettiin konttorit kahdesta suuresta kaupungista, koska ne eivät olleet läänien pääkaupunkeja. Viimeainituissa pitää olla konttori, vaikka olisivat miten mitättömiä tahansa. Sodan aikana muka vihollisen hyökätessä maahan, läänit voivat eristettyinä toimia itsenäisinä

hallinnollisina alueina Riksbankin konttorin kassa turvanaan. Varmaankin vihollisen odotetaan hyökkäilevän läänien rajoja pitkin ja jättävän Wibeliukset rauhaan.

Ruotsissa vielä tapahtuu, että pankit omalla kustannuksellaan lähettävät rahaa konttoreilleen. Busseissa toimivat pankin konttorit jopa kuljettavat rahat perille isommille asiakkaille, joka tietenkin on hyvää asiakaspalvelua, mutta pankille kallista. - Meillä postisiirto pitää huolen rahojen kuljetuksesta kaikille (asiallisesti myös pankkisiirron) asiakkaille lähimpään postitoimipaikkaan.

Riksbankin ohjesääntö ei velvoita pankin johtakuntaa vastaamaan pääkonttorin holveista, vaan tehtävä kuuluu siihen päätoimenaan määrätylle kamreerille. Säilytysholvi on rakennuksen alla kaukana "dagskassasta", josta rahat edelleen jaetaan vaihto- ja toimistokassoille. Säilytysholvin hyvänä puolena mainittakoon sen tilavuus ja se, että sinne johtaa suora tie autoon kuormausovelta. Tämä yksityiskohta osoittaa erinomaista kaukonäköisyyttä rakentajilta 40 v:n takaa. "Dagskassa", jonkinlainen rahan käsivarasto, on muuten varsin joutava ja kallis keksintö, joka on jokaisessa haarakonttorissakin. Siihen samoin kuin holviinkin, on eri avaimet kolmella virkailijalla, joten väkeä tarvitaan. Hiukan parempi yhteys säilytysholviin, eikä koko "dagskassoja" tarvittaisi ollenkaan nykyisessä muodossaan. Yksi toimisto- tai vaihtokassoista suurennettuna riittäisi täydennyskassaksi. Hieman vain lisää rasvaa säilytysholvin ovensaranoihin kenties tarvittaisiin.

Riksbankissa laskee aina kaksi virkailijaa setelit varustaen niput nimikirjoituksillaan. Tällä, tosin kalliilla, menetelmällä saadaan aikaan jokseenkin 100 % varmuus setelinlaskennassa.

Ruotsissa on todettavissa, että suuremmat seteliyksilöt, suurempi rahanarvo ja myös parempi setelipaperi vähentävät setelien laskentatyötä ja kuluneiden setelien määrää. Ruotsissa oli 31.12.53. liikkeessä 119,2 milj. kpl. 5-10000 kr seteleitä, arvoltaan 4,8 mrd.kr. (n. 216 mrd.mk) siis 1 miljoonaa asukasta kohti 17 milj. seteliä. Meillä oli liikkeessä samaan aikaan 68 milj.kpl. 5-5000 mk:n seteleitä, eli samoin 17 milj. kpl. 1 miljoonaa asukasta kohti.

Setelien valmistuskulut olivat Ruotsissa v. 1953 2,3 milj. kr. eli n. 105 milj. mk, johon sisältyy setelipainon ja Tumban

paperitehtaan tappio. Meillä setelien valmistuskulut olivat v. 1952 157 milj. ja v. 1953 132 milj., vaikka meillä setelipaino ansaitsee melkoisesti ylimääräisillä töillä.

Muuten 10000 kr ja 1000 kr setelit yht. 735 milj. kr tuntuvat varsin tarpeettomilta lisäten vain liikkeessä olevaa setelistöä. Niitä käyttävät etupäässä pankit maksuissaan toinen toisilleen. Muutenkin niitä käytetään maksuissa, jotka aivan hyvin voidaan suorittaa shekeillä tai siirtoliikkeen avulla. Meillä on vain ollut maksutapojen kehityksen kannalta edullista, ettei ole ollut suuriarvoisia seteleitä käytettävänä. Ruotsin setelistön suuruutta (markoissa mitattuna 210-220 mrd) lisää tietenkin myös korkokannan alhaisuus (shekkibileillä ei makseta korkoa) sekä huonosti kehittynyt rahaliike Riksbankin kannalta katsottuna.

Ruotsissa korvataan parhaillaan 5 kr setelit samankertaisilla metallirahoilla. 2 kr metallirahoissa saatujen kokemusten perusteella ei niiden odoteta pääsevän mainittavaan käyttöön. Itse sain 2 kk:n aikana vain kerran 2 kpl. 2 kr metallirahoja ja kun annoin ne maksaessani pois, sanoi vastaanottaja panevansa ne onnenrahoina talteen.

Setelien valmistus ja vastaanotto sekä kuluneiden setelien polttaminen on monien ruotsalaisten omastakin mielestä epäkäytännöllisesti järjestetty. - Sedelkontoret, joka sijaitsee setelipainon yhteydessä, ottaa vastaan puolivalmiit setelit arkkeina setelipainosta. Numeroiminen, allekirjoituksilla varustaminen, kuivattaminen ja leikkaaminen tapahtuvat vasta sen jälkeen Sedelkontoret'in toimesta. Luulisi, että voitaisiin järjestää niin hyvä kontrolli setelipainossa, että se voisi tehdä setelit aivan valmiiksi ja lähettää ne Riksbankiin. Sedelkontoret'in työntekijät ovat sentään lähinnä virkailijoita, jotka joutuvat osaksi tekemään ammattimiehen töitä, joiden oppiminen vie aikansa. Nuoria miesvirkailijoita käytettiin setelien laskussakin, jossa naiset ovat tietävästi ylivoimaisia.

Setelien polttaminen tapahtuu Tumban paperitehtaan läheisyyteen sijoitetussa setelinpolttolaitoksessa. Käytetyt setelit oli alunperin tarkoitus liuottaa uudelleen massaksi paperitehtaalla, mutta yrityksestä ei tullutkaan kannattava. Silloin rakennettiin paperitehtaan lähelle komea rakennus helposti ruostuvine me-

tallisine savupiippuineen ja erikoispolttouuneineen. Tänne yli 30 km:n päähän Riksbankista on poltettavat setelit kuljetettava. Suurin osa virkailijoista joutuu myös päivittäin matkustamaan edestakaisin tuon välin asuessaan Tukholmassa. Eipä edes holvia ole osattu uuteen rakennukseen sijoittaa niin, että setelilaatikat saataisiin mukavasti autosta sinne, vaan siinäkin touhussa tarvitaan nostolaite, jolla laatikot lasketaan alas holviin, sieltä taas ylös hinattaviksi.

Ruotsissakin on rahapaja hyvin vanhanaikainen ja setelipaino sijaitsee sen tontilla. Nyt Riksbank tavoittelee rahapajaa haltuunsa saadakseen sen uudistettua ja samalla setelipainolle rakennettua lisätilaa.

Vaikka Riksbankissa säilytysholvien ja "dagskassojen" hoitajina onkin arvokkaita herroja, väheksytään tavallisten kassojen hoitoa. Niiden hoitajina on huonosti palkattuja nuoria miehiä, joiden mahdollisesti tekemät virheet pankki maksaa. Nykyisin suunnitellaan naisten käyttämistä kassanhoitajina.

Vielä ansaitsee mainita, että seteli- ja metallirahalaitoissa ja muissa kassoissa käytettävissä apuvälineissä on mielestäni monta opiksi otettavaa yksityiskohtaa.

Riksbankin depositaexpedition (talletusosasto) komeine holveineen on meikäläisiin oloihin verraten mahtava laitos. Valtion laitokset sekä säätiöt ja sadat yksityiset tallettajat ovat tallettaneet sinne miljardien arvosta arvopapereita. Suurimmat tallettajat ovat Riksbank itse (n. 2.5 mrd obligatioina), riksgäldskontoret, postisäästöpankki (pankin maksamat hoitoprovisiot n. 300.000 kr. vuodessa), posti, postisiirtokonttori, valtion rautatiet jne. Henkilökuntaa on 10 virkailijaa. Juridisia asioita ei hoideta. Arvopaperien paljoutta osoittaa se, että kerran meni kolmelta tarkastusosaston virkailijalta aikaa 2 kk niiden laskemiseen. Sen jälkeen saivat talletusosaston virkailijat 1 kk ajan panna tarkastajien sotkemia papereita järjestykseen.

3. Kontorscentralen on osasto, jota Suomen Pankissa ei ole oikeastaan olemassakaan. Tai oikeastaan kirjanpito-osastolla yksi viaton tyttölapsi hoitaa tämän osaston alkion tehtävät. Riksbankissa sen sijaan tämä osasto sisältää yhtenä ryhmänään koko kirjanpito-osaston.

Osaston esimiehenä on oikein bankokommissarie ja hänen lisäksi on kymmenkunta vakinaista virkailijaa sekä lisäksi ylimääräisiä virkailijoita. On ihmeteltävää, miten kehitys voi viedä näin erilaisiin tuloksiin.

Selitys siihen, miksi tämä osasto on Riksbankissa niin suuri, on se, että haarakonttorien sekä myös pääkonttorin antolainausasiat hoidetaan siellä. Osaston esimiehellä ja antolainausosaston esimiehellä on ^{yhdessä} oikeus ratkaista kaikki ns. sosialista luotonantoa koskevat laina-anomukset. Vain jos he hylkäävät laina-anomuksen, on se esitettävä johtokunnassa (!) Miksi ei antolainausosastoa ole määrätty hoitamaan näitä tehtäviä itsenäisenä? Sen päällikkönä voisi olla bankokommissarie.

Melkoisesti ihmetyttää, että pankissa on lakkautettu muutama vuosi sitten asiamiehen toimi ja osasto, vaikka kymmenientuhansien lainojen takia esiintyy paljon lainhakuja ja muita oikeustoimenpiteitä, jotka nyt on osittain hoidettava kontroscentralenin tai haarakonttorien virkailijoilla, joiden joukossa juristi on varsin harvinainen helmi.

Kontorscentralenin konttorien tilinhoito tuottaa myöskin tarpeettomasti työtä epäkäytännöllisten lomakkeiden takia. Itse periaate on kyllä käytännöllinen, sama kuin meilläkin.

Miksi Riksbankin kirjanpito-osasto (= bokföringscentralen) on alistettu kontorscentralen'in alaiseksi? Sitäkin ihmettelee sivullinen. Pankin kirjanpito ei muutenkaan ole keskitetty, sitä hoidetaan vähän jokaisella osastolla, joka vain on tekemisissä maksujen suorittamisen kanssa. Kirjanpito-osastolla hoidetaan etupäässä pääkirjanpito. Loro-tilit kirjataan myöskin siellä, jopa uudenaikaisilla kirjanpitokoneilla.

Pankin tilaa ei suinkaan tehdä kirjanpitokeskuksessa vaan tilastoryhmässä.

Bokföringscentralen on jokseenkin erehdyttävä nimitys.

Yhteydet haarakonttoreihin hoidetaan hyvin Kontorscentralenis-
sa. Varsinkin tiedoitustoiminta on mallikelpoista. Haarakonttorien johtajilta vaaditaan myös enemmän harrastusta virkansa hoidossa kuin meillä. Aika ajoin heidän on lähetettävä taloudellisia katsauksia paikkakunnaltaan, liittäen mukaan leikkeitä sanomalehdistä, tilastotietoja yms. Vuoden vaihteen jälkeen on kunkin johtajan lähetettävä Kontorscentralen'iin "direktörens tankar på nyåret", so. laaja ja

perusteellinen katsaus konttorin toimintaan sekä samalla katsaus paikkakunnan talouselämän vaiheisiin kuluneena vuonna. Nämä katsaukset toimitetaan edelleen johtokunnalle ja pankkivaltuusmiehille.

Vakaa uskonni on, että tällaisten katsausten laatiminen olisi erittäin kehittävää ja piristävää askartelua myös Suomen Pankin konttorien johtajille.

4. Riksbankin osastot muistuttavat hitaasti kehittyviä ja kahtia jakautuvia soluja. Niinpä tänä syksynä erään osaston jakautuessa kahtia syntivät "utrednings- och forskningsavdelningen" ja "kreditmarknadsavdelningen", jotka joutuivat eri johtajien alaisiksi.

Edellinen sisältää johtokunnan kanslian (Direktionsexpeditionen, joka voisi kuulua vaikka administrativa avdelning'iin) sekä tilastoryhmän. Miksi viimeksimainittu on tehty vähäiseksi ryhmäksi, vaikka siellä on kuulema aikaisemmin ollut useita kansantaloudellisen koulutuksen saaneita tutkijoita ja edelleen tarvittaisiin sellaisia? Osasto suorittaa taloudellisia tutkimuksia ja tekee tilastoja pankkivaltuusmiehiä, johtokuntaa ja valuuttaosastoa varten. Osastolla on nykyisin 1 fil.lisensiaatti, jonka virka-arvo on "arkivarie", vaikka hänellä ei ole ainakaan pankin arkiston hoidon kanssa mitään tekemistä. Osaston esimiehen oppiarvo on politie magister. Muut virkailijat ovat enimmäkseen naisia.

Kun pankin tila jostain syystä tehdään tilastoryhmässä, ei oikein kukaan pankissa tiennyt kaikkia tilan hienouksia, vaan yksi tiesi yhden, toinen toisen seikan.

Tilastoryhmässä toimitetaan arkipäivisin, lauantaita lukuunottamatta talouselämän eripuolia valaisevista kirjoituksista ja tilastoista valittuja poimintoja sisältävä moniste "Ur tidningarna", joka jaetaan vanhemmille virkailijoille ja konttoreille. Tämän monisteen ansiota lienee, että monet virkailijat tuntuivat olevan hyvin perillä Ruotsin ja ulkomaidenkin taloudellisista kysymyksistä.

II. Pankinjohtaja Lundgrénin alaisia ovat osastot:

5. Kreditmarknadsavdelningen ja
6. Utrikesavdelningen.

Edellinen kokooa johtokuntaa ja pankkivaltuusmiehiä varten luottoja koskevia tilastoja ja valmistele luotonottoon ja -ohjaukseen tarvittavia suunnitelmia.

Jälkimmäinen jakaantuu kahteen ryhmään arbitrage expeditioniin ja utrikesexpeditioniin. Arbitrage-osasto on suunnilleen samanlainen kuin meidänkin vastaava osastomme.

Utrikesexpeditionen taas on hieman yllättävä sekoitus erilaisista pankkitehtävistä. Sen päätehtävänä on tietenkin ulkomaisten maksujen välittäminen. Tämän lisäksi se ostaa ja myy ulkomaan rahaa. Kultarahat, joita ei ole pantu säilytysholviin, säilytetään osastolla. Täten tarvitaan osastolla erityinen kassanhoitaja. Näytteet oikeista ja vääristä ulkomaan rahoista säilytetään niinkään osastolla. Jäljellä olevat remburssit sekä perimistehtävät hoidetaan siellä myöskin. Kaiken tämän lisäksi osasto vielä hoitaa saapuvan ja lähtevän postin sekä loro-tilien kirjeenvaihdon.

Vaikka pitääkin omaa työnjärjestelyämme parempana, myöntää mielellään, että asiat voidaan pätevillä syillä hoitaa noinkin.

III Pankinjohtaja Åkermalm (v.t. kamreeri Jage) hoitaa osastoa

Utländskförhandlingsavdelning = utrikessekretariatet, josta jo edellä on ollut puhe. Se vastaa meillä lähinnä valuuttaosaston yleistä osastoa. Työnjako virkailijoiden kesken tuntuu hyvältä. Yksi kamreeri hoitaa bilaterilaariset maksusopimukset apunaan pari nuorempaa virkamiestä. Toinen kamreeri hoitaa kansainväliset erikoisjärjestöjä koskevat asiat apunaan niinkään pari virkamiestä. Kolmannessa ryhmässä (vahvuus 1 + 3 miestä) hoidetaan yleiset valuutta-asiat.

Osastolla on mallikelpoinen Ruotsin ja muiden maiden välisiä maksusopimuksia ja niiden yhteyteen kuuluvia asioita koskeva arkisto.

Vieras ihmettelee helposti kuinka Riksbankissa valuuttaosastoa esittävä "solu" on voinut jakautua kahdeksi osaksi, utrikesavdelning ja utländsk förhandlingsavdelning, jotka on annettu eri pankinjohtajien hoidettaviksi. Eikö olisi ollut parempi pitää nämä yhtenä utrikesavdelning'inä ja yhden ja saman pankinjohtajan alaisena? Samoin utrednings- och forskningsavdelning sekä kreditmarknadsavdelning olisi voitu pitää yhtenä statistiks- och forskningsavdelning'inä ja saman johtajan alaisena. Näin luulisi työnjaon olevan selvemman johtakunnassa, työmäärän jakaantuneen tasaisemmin

ja ennenkaikkea töiden suoritus tulisi keskitetyimmäksi pankissa.

IV. Viimeisenä varsinaisena Riksbankin osastona tulee Revisions-
avdelningen, joka erotuksena muista pankin osastoista on suoraan
pankkivaltuusmiesten alainen. Sen tehtävänä on pankin toiminnan
muodollinen ja asiallinen tarkastus. Niinpä sen tehtäviin kuuluu
mm. valvoa, että pankin johtokunta noudattaa pankkivaltuusmiesten
päätöksiä. Tämä tuntuu hieman ihmeelliseltä, kun muistaa, että
ainakin pari pankkivaltuusmiestä on kaikissa johtokunnan kokouk-
sissa mukana ja pääjohtajakin on pankkivaltuusmies - tosin varsin
vastahakoinen silloin tällöin. Ei ole ihmettelemistä, jos revisio-
osasto käytännössä tarkastaakin vain, että virkailijat noudattavat
johtokunnan antamia määräyksiä.

Osaston toimintaa vaivaa ehkä se, että sen vanhenevat
arvokkaat herrat pyrkivät liiaksi viihtymään vain oman työpöytänsä
ääressä, vaikka tarkastus tulisikin suorittaa etupäässä kentällä,
so. pankin osastoilla. Kuuluuhan osaston tehtäviin mm. pankin orga-
nisation tarkastus ja mahdollisten parannusehdotusten teko sen suh-
teen. Lisäksi sen on valvottava, että on annettu tarkoituksenmukai-
set ohjeet ja että niitä noudatetaan.

Revisio-osastolle kuuluu myös kuluneiden setelien poltta-
minen. Haarakonttorien perusteellinen tarkastus on revisio-osaston
suoritettava ainakin kerran vuodessa. Johtokunta tai sen varajäsenet
suorittavat vain konttorien "inspektion", jolloin tutustutaan pääl-
lisin puolin konttorin toimintaan ja konttorin 3-4 miehisen "halli-
tuksen" välityksellä paikkakunnan liike-elämään, jos aikaa ja halua
on.

Konttorien tarkastuksen suorittaa 2 miestä ja 1 naisvir-
kailija laskuapulaisena. Tavallisesti vain 1 virkailija on revisio-
osastolta, muut ovat pankin muilta osastoilta lainattuja sopivia
virkailijoita.

Pyydän saada lopettaa kertomalla pari tosiksi väitettyä
tarinaa Riksbankin monivaiheisesta menneisyydestä.

Kun erään kerran tarkastajat saapuivat jo edellisenä
iltana erääseen pikkukaupunkiin seuraavana aamuna aloitettavaa
yllättävää konttorintarkastusta varten, sai eräs pankin virkaili-
joista tietää asiasta hotellista. Tämä koiranleuka virkailijaksi

riensi ystävänsä sanomalehdentoimittajan luokse ja tuloksena oli seuraavan aamun lehdessä lihavin 3-palstaisin otsikoin uutinen huomattavien ja korkeastikunnioitettujen tarkastajien tulosta paikkakunnalle lyhyine henkilötietoineen tarkastajista. Uutinen päättyi sydämelliseen tervetulo-toivotukseen.

Seuraavana vuonna tarkastajat päättivätolla viisaampia ja saapuivat paikkakunnalle päivällä aloittaakseen tarkastuksen pankkiajan päättyessä, arvellen, ettei ainakaan lehteen tule uutista heidän saapumisestaan. Tarkastajain suunnattomaksi harmiksi ilmestyi kuitenkin kirottu sanomalehdentoimittaja heidän seuraansa, joten heidän oli kestittävä häntä hyvillä juomilla ja tarinoilla pankin sulkemiseen saakka, ettei hän olisi muka saanut tilaisuutta ilmoittaa pankkiin tarkastajien saapumisesta.

Täytyy sanoa, että meillä konttorien virkailijat ovat paljon hienotunteisempia tarkastajan saapussa paikkakunnalle.

Tämän vuosidadan alkuvuosina oli varsinkin Riksbankin pienissä haarakonttoreissa varsin hiljaista. Väliin meni kesäaikana useita päiviä, ettei käynyt ainoatakaan asiakasta. Erään pikkukaupungin konttorin läheltä johti silta saareen, jossa näköyhteydessä konttoriin oli ravintola. Konttorin johtaja ja pari muuta virkailijaa olivat innokkaita kalamiehiä. Niinpä päätettiin, että kalamiehet saavat istua sillan nurkalla ongella ja muut virkailijat, mikäli haluttaa, ravintolassa kahvilla tai olutta juomassa. Kalamiesten muita heikkouksia ajatellen saivat hekin välillä pistäytyä ravintolassa "tuikulla", jos takapuoli puutui sillan nurkalla istuttaessa tai kala ei syönyt. Entäs vahtimestari? Häntä sorrettiin, sillä hänen tehtävänsä oli vahtia konttoria ja ikkunasta viittoilla merkkejä sillalle ja ravintolaan päin, jos joku asiakas sattuisi saapumaan häiritsemään oikeaoppisen setelipankin konttorin työrauhaa.

Suomalainen menee Ruotsiin usein siinä luulossa, että ruotsalaiset ovat itsetietoisia ja omahyväisiä, eivätkä siedä mitään arvostelua. Kokemukseni mukaan tällainen käsitys on ainakin Riksbankin virkailijoiden kohdalta täysin väärä. Usein siellä tapasi virkailijan, jopa johtokunnan jäsenenkin englantilaiseen tapaan kuivan humoristisesti arvostelemassa oman maansa tai oman pankkinsa asioita. Vierailijan on myöskin todella jotain oppiakseen, suhtauduttava näkemäänsä vertailuja tehden ja mielessään arvostellen.

Valitettavasti paperille pantuna näyttää kaikki siltä kuin olisi nähnyt pelkkiä vikoja ja virheitä naapurissa. Yhdestä asiasta me kaikki vaihtovirkailijat olimme yksimielisiä: meitä kohtaan oltiin kaikkialla Riksbankissa erittäin ystävällisiä ja auliita vahtimestareista johtokuntaan saakka. Saimme tutustua pankin työn eri puoliin niin perusteellisesti kuin halusimme ja aika salli. Samoin Tukholman ja sen ympäristön nähtävyyksiin saimme tilaisuuden tutustua. Vierailimme monissa vieraanvaraisissa kodeissa. Käyntimme Västeråsin ja Örebron konttoreissa oli järjestetty kaikin puolin niin erinomaisesti, ettei paremmin osata järjestää meillä Suomessakaan. Kaiken huippuna oli johtokunnan tarjoama lähtijäislounas Tukholman muistorikkaassa ravintolassa.

"Tämän ajan me tulemme myöhään unohtamaan", totesi asiallinen norjalainen toverini.

Lopuksi pyydän saada kiittää pääjohtaja Tuomiojaa ja johtokuntaa siitä, että minulle annettiin tilaisuus tehdä tämä opintomatka.

Tammikuulla 1955.

Skajantia

ORGANISATIONSPLAN FÖR RIKSBANKEN

